

Personeelsbijeenkomst 25-jarig jubileum de heer A.J. Vogel – 18 juni 2010

Geachte aanwezigen,

Met elkaar mogen we delen in de vreugde, dat de heer A.J. Vogel sinds 1 juni 2010 gedurende 25 jaar werkzaam mag zijn als schoolleider op het Calvin College. Het is de wens van de jubilaris dat een inhoudelijke bijdrage op deze dag theologisch en praktisch van aard zal zijn. Daarom willen we met elkaar nadenken over het thema:

‘Dienen in het onderwijs’

Graag wil ik samen met u proberen in een korte lezing een drietal aspecten na te gaan.

Respectievelijk komen aan de orde:

- dienen met wat je weet;
- dienen door wie je bent;
- dienen vanuit overtuiging.

1. Dienen met wat je weet.

De laatste jaren wil Nederland zich graag profileren als een moderne kennissamenleving. De speerpunten van beleid moeten volgens velen dan ook gericht zijn op onderwijs en onderzoek. Wanneer ons land zich weet te profileren op die terreinen zou er een grandioze toekomst voor ons liggen. Zo is de overtuiging.

Daar komt een slagzin uit voort als: ‘levenslang leren’. Het gaat om permanente educatie.

Er is inderdaad veel voor te zeggen dat kennis en kennisoverdracht van fundamenteel belang zijn voor een goed functionerende samenleving. In dat opzicht is de keuze in de genoemde richting een verstandige te noemen.

Voor het christelijk/reformatorisch onderwijs, dat zich werkelijk geworteld weet in en gebonden aan de Bron, is kennis nooit neutraal. We belijden vanuit onze geloofsovertuiging: ‘in Uw licht, Heere, zien wij het licht!’ Door de zondeval is immers ook ons verstand verduisterd als het gaat om werkelijke, blijvende kennis.

Dienen met wat je weet is ons eerste deelthema.

Dat is geen verheerlijking van onze menselijke ratio, ons verstand, ons eigen inzicht.

Echte kennis is verkregen kennis.

Echte kennis maakt ons niet opgeblazen (i.t.t. 1 Cor. 8 vers 1)

Echte kennis maakt ons juist verwonderd.

Echte kennis doet ons beseffen dat hier alles voorlopig is.

Wat betekent dat concreet voor ons dienen in het onderwijs?

(U begrijpt, ik kan binnen het kader van een halfuur slechts enkele facetten aanduiden.)

De leraar, de schoolleider en het onderwijs ondersteunend personeel kunnen vooral dienen, als zij beseffen dat kennis een geschenk is, dat ons is toevertrouwd.¹

Dat maakt ons niet lui, maar wijst ons op onze persoonlijke verantwoordelijkheid.

We hebben die kennis verkregen en ontvangen om deze optimaal in te zetten ten nutte van de ander!

Wie geroepen wordt om te dienen in het onderwijs, kan dat ten diepste alleen *biddend* doen. Die uitspraak lijkt vanzelfsprekend, maar is het helaas vaak niet! Onze kennis dient geheiligd te worden door Woord en gebed (vgl. 1 Tim. 4 vers 5). Dat is echte kennis in de bijbelse zin.

---

¹ Zie voor de bijbelse onderbouwing o.a. A. de Muynck en B. Kalkman, red., *Perspectief op leren, Verkenningen naar onderwijs en leren vanuit de christelijke traditie*, Driestar Educatief, Gouda 2005. Zie voor de bijbelse gegevens vooral de bijdragen op p. 11-30.

Wij lopen juist in deze tijd het gevaar om kennis min of meer los te koppelen van het echte leven. Kennis dreigt dan te verworden tot een doel in zich. Voor een leraar en lerares kan dat inhouden, dat we ons vak gaan verabsoluteren en vervolgens ook isoleren. De bredere verbanden raken zoek.

Het is juist een groot voorrecht dat onderwijs op basis van Schrift en belijdenis oog heeft en steeds meer oog krijgt voor de grote(re) verbanden.

Dan staat het vak dat ik mag geven, de functie die ik in de onderwijs organisatie mag bekleden, niet meer los van de grotere kaders die God ons in Zijn Woord heeft aangereikt.

Dat bewaart ons enerzijds voor hoogmoed. Wie de bijbelse boodschap voor het hele leven langzaam mag gaan peilen, beseft dat ons kennen hier en nu zeer ten dele is! (Te denken valt o.a. 1 Cor. 13 vers 9a en zien uit naar 'het volmaakte')

Dat bewaart ons aan de andere kant ook voor luiheid. Ik ben nu eenmaal bevoegd docent, ik heb een goede positie ik zit voor jaren 'gebeiteld'. Het werken aan competenties kan verkeerd worden uitgelegd, maar kan ook zeer wel goed worden ingevuld en vorm gegeven. Dienen in het onderwijs met wat je weet, vraagt om de geestelijke bereidheid ook zelf te blijven werken aan verdieping van kennis. Je bent er van doordrongen dat je een beperkt mens bent, die mag staan in een complexe samenleving.

Je hebt, als het goed ligt, van die momenten, dat je diep van binnen weet dat deze hele werkelijkheid een goddelijk geheimenis in zich bergt.

Dat maakt ons klein en verwonderd : 'Wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt...' (Psalm 8 vers 5a). De belijdenis breekt zich baan: 'O HEERE, onze Heere! hoe heerlijk is Uw Naam op de ganse aarde!'

Dienen met wat je weet.

We hebben in het Woord een onuitputtelijke Bron, die ons de diepste dingen aanreikt.

2. Dienen door wie je bent

Het zal ons duidelijk zijn, dat dienen in het onderwijs alleen echt mogelijk is, wanneer daar een hechte basis van kennisoverdracht is.

Kennis van namen en feiten is ook nu nog van groot en blijvend belang. Dat vraagt om docenten die hun kennis op peil willen houden om zo optimaal te kunnen dienen in het hele proces van kennisoverdracht. Ook onderwijs ondersteunend personeel dient te werken aan het up to date houden van hun kennis en vaardigheid voor de toevertrouwde taken.

Toch zijn we er dan nog niet. Hoe waardevol en essentieel de kenniscomponent ook is, er mag en moet meer worden gevraagd en meer worden geboden.

Een echte onderwijs situatie veronderstelt ook een onderwijs relatie.

Tussen leraar/lerares enerzijds en leerling en klas anderzijds (leerkrachten onderling etc.).

Daarmee wil ik niet betuigen dat de leerkracht de dominante factor is, maar de onderwijsgevende is evenmin een 'neutraal instrument' van kennisoverdracht.

We hebben ze (naar ik hoop) allemaal in ons leven meegemaakt de docenten die bezielend les wisten te geven. Mannen en vrouwen waar je proefde dit heeft iets met henzelf gedaan. Wat ze doorgeven betekent ook werkelijk iets in hun leven. Liefde voor hun vak, ja zeker, maar ook werkelijk oog voor de ander!

Dienen door wie je bent. Daarmee bedoel ik niet een uitgekiend effect beogen, waarbij de schijnwerpers steeds (meer) op jezelf gericht worden. Dat kan een min of meer verkapt vorm van eigen belang zijn. Je moet dan ook heel goed onderstrepen dat het steeds om dienen gaat!

Dat ligt voor ons allemaal breder dan alleen de directe onderwijssituatie.

Dienen geldt evenzeer voor de conciërge in zijn taken. Het verrichten van huishoudelijke werkzaamheden in de gebouwen. Het mogen werken aan secretariële ondersteuning. Het

leiding geven aan de organisatie. Het heeft alles te maken met dienen op de plaats die je hebt gekregen. Van hoog tot laag en omgekeerd!

Dat is een dienen met de toevertrouwde gaven en die zijn niet voor ons allemaal gelijk.

Persoonlijk ben ik blij, dat er mensen zijn die meer technisch inzicht hebben dan ik!

Anderen zullen denk ik blij zijn, dat zij geen colleges op het vakgebied van het Nieuwe Testament hoeven te geven, maar zich honderd procent mogen inzetten om het onderwijs te ondersteunen.

Dienen in het onderwijs met wie je bent, kan pas echt waardevol worden als je ziet dat je in de onderwijsinstelling elkaar nodig hebt. In het Nieuwe Testament is het een klein woord elkaar-elkander, de theologische betekenis ervan wordt maar al te vaak schromelijk onderschat.²

De wederkerigheid is essentieel. Het is van groot belang te weten, dat je aan elkaar gegeven bent!

Dan worden mijn talenten geen valkuil. Want dat gevaar ligt in ons aller hart op de loer. Zo in de geest van: 'Ik heb, ik heb, wat jij niet hebt...! Daarmee kun je afgunst voeden en tevens afgoderij bedrijven met je ego! Wie iets mag beleven van het 'wat hebt ge, dat ge niet ontvangen hebt' (vgl. I Cor. 4 vers 7), wordt daarmee niet groot. Die verwondert zich over de Gever van de gaven.

De leerlingen (en studenten) merken heel scherp of de docent werkelijk wil dienen met de gaven die hem of haar zijn toevertrouwd. Wat is het voor onze jonge mensen belangrijk, dat ze merken wat echt leven is!

Identificatiefiguren in de familiekring, de kerkelijke gemeente, maar naar ik hoop zeker ook in hun leeromgeving zijn van groot belang. Geen krampachtige toestanden. Ik bedoel daarmee je kunt de Bijbel er zelfs bijslepen om je eigen gelijk te halen..., maar daar is Gods Woord niet voor gegeven. De leerlingen mogen het voelen dat Bijbel en belijdenis voor de leerkracht niet slechts randvoorwaarden zijn, maar kern van zijn of haar geloof en leven. Je kunt dan op dingen terugkomen, als je zelf fouten hebt gemaakt. De leerlingen proeven je oprechte beweging met hun, maatschappelijk en geestelijk, wel en wee.

Je laat het gewoon, spontaan merken, dat je er echt wil zijn voor die ander. Dat kan een leerling, een collega docent of een andere medewerker betreffen! Het echte bijbelse dienen schept openheid. De kwetsbaarheid die dat met zich meebrengt, vraagt om een veilige inbedding. In een onderwijsorganisatie die oog heeft voor bijbelse verhoudingen, liggen hier enorme kansen om professionaliteit te paren aan werkelijk oog en hart hebben voor de ander.

Juist het besef van zonde en gebrokenheid, ook in ons eigen leven, kan bruggen slaan over kloven. Bijbelse normering voor werkelijk dienend leiderschap opent ongekende mogelijkheden.

Dienen door wie je bent. Beter nog, dienen door wie je mag zijn.

3. Dienen vanuit overtuiging

Kennisoverdracht is essentieel voor alle onderwijs. Wat onderscheidt dan op dit punt christelijk onderwijs? Terecht is wel gezegd: De Bijbel is geen leerboek voor wiskunde, natuurkunde, economie, ecologie etc.

Maar de Bijbel wil ons, door het werk van de Heilige Geest, wel iets doen zien van Gods 'hogere wiskunde'. In de oude kerk was daar mogelijk meer oog voor dan in onze tijd. Hoe maat, getal e.d. in Gods werken een belangrijke rol spelen.

Gods betrokkenheid op het werk van Zijn vingers (Psalm 8) is een heel wezenlijk bijbels-theologisch thema. De schepping is bijbels gezien geen randverschijnsel, maar manifestatie

---

² J.P. Versteeg, *Oog voor elkaar, Het gebruik van het woord "elkaar" in het Nieuwe Testament met betrekking tot de onderlinge verhoudingen binnen de gemeente*, Uitgeversmaatschappij J.H. Kok, Kampen 1980, 2^e druk.

van Gods almacht, Zijn volhardende trouw en hoge bedoeling. Wie werkelijk de dingen probeert te peilen kan rond de incarnatie van Jezus Christus niet om de schepping en het herstel van de schepping heen.

We dienen ons juist in deze tijd te wachten voor een 'zweverig christendom', waarbij de verbondenheid met de werkelijkheid van iedere dag al meer op de achtergrond dreigt te raken. We zijn pas echt dienstbaar richting leerlingen, onderwijsinstelling en samenleving als de bijbelse verbanden doorwerken in onze inhoud en in onze omgang. Anders dreigt het gevaar, dat het geloof voor ons dagelijks leven versmald wordt tot een 'set regels'. 'Dienen in het onderwijs', is dienen vanuit overtuiging en dat vraagt om geestelijk zicht op Gods heilsplan.

De lange lijnen van schepping, zondeval, verlossing en voleinding zijn van fundamenteel belang voor de docent, voor de leerling en voor de onderwijsorganisatie. We zijn ten diepste *niet* bezig met ons concept en onze visie.

Meningen van onszelf zijn vaak zo versmald en kunnen zo gemakkelijk ontaarden in onze eigen belangen, onze kijk op de dingen. Dan kan het werkelijke dienen op de achtergrond raken. Dat is funest, al lijkt het soms een (persoonlijk) succes te brengen. We mogen nooit vergeten dat succes nog geen zegen en goedkeuring van de Heere is. Bijbels gezien is dienen niet los verkrijgbaar. Dienen is een zaak van bijbelse inhoud en van persoonlijke inzet als christenmens! Wie als christen dient, heeft oog voor de grote kaders waarin het leven van iedere dag door God is geplaatst.

Wie als christen dient, heeft ook in het onderwijs iets visionairs. Dat is grensverleggend en vernieuwend onderwijs. Dat biedt ongekeerde perspectieven. De levende, bijbelse hoop maakt me niet onverschillig, maar spoort me juist aan. Het werk is niet tevergeefs, in de Heere!

(Let op de context van 2 Petrus 3 vers 11 ...hoedanigen behoort gij te zijn in heiligen wandel en godzaligheid!)

Een vraag die ons mag bezighouden: verandert er iets als we ons thema herformuleren, enigszins aanvullen: 'dienen in het *reformatorisch* onderwijs'?

Mag ik proberen ook op dat punt wat lijnen aan te reiken.

We staan met dit onderwijs ook in Goes in een traditie, wat houdt dat in?

Kennen we de rijkdom ervan?

Kort wil ik proberen een drieluik te schetsen:

Luther, Bucer en Calvijn.

Drie heel verschillende mensen. Drie mensen met elk hun eigen levensgeschiedenis. Drie christenen van de zestiende eeuw. Drie mensen die God gebruikt heeft om te dienen.

Hebben we er nog wat mee? We luisteren naar hun getuigenis.

Luther geeft in zijn geschrift *De Vrijheid van een christen mens* (1520) als grondstelling: *'een christen is een zeer vrije heer over alle dingen, aan niemand onderworpen; een christen is een zeer dienstvaardige knecht van allen, onderworpen aan allen'*.

Dat is de taal van het bevrijdende en bevrijde geloof. Daarin klinken zowel 1 Corinthe 9 vers 19 als Romeinen 13 vers 8 door.³ Luther verbindt dat terstond aan Christus, die Heere van allen is. Hij is nochtans geworden uit een vrouw, geworden onder de wet. Tegelijk vrije en dienstknecht, tegelijk in de gestalte Gods en in de gestalte van een knecht.⁴ Over dienen gesproken! Kan het rijker en dieper?

---

³ 1 Corinthe 9 vers 19 'Want daar ik van allen vrij was, heb ik mijzelf allen dienstbaar gemaakt, opdat ik er meer zou winnen'. Romeinen 13 vers 8 'Zijt niemand iets schuldig, dan elkander lief te hebben; want die den ander liefheeft, die heeft de wet vervuld.'

⁴ Zie o.a. Dr. Maarten Luther, *Werken van dr. Maarten Luther*, vertaling van dr. C.N. Impeta, J.H. Kok N.V., Kampen 1959, 136.

Bucer geeft een belangrijk werkje de titel mee: *Das ym selbs niemant sonder anderen leben soll.* und wie der mensch da hyn kummen mög (1523).⁵ Hierin klinkt o.a. door Romeinen 14 vers 7 'Want niemand van ons leeft zichzelf, en niemand sterft zichzelf....'. De geloofswetenschap van de Heere te zijn. God heeft alle dingen om Zijntwil geschapen, daarom moeten ze op Hem gericht *en aan Hem dienstbaar zijn*. Met betrekking tot voeding e.d. moeten mensen volgens Bucer elkaar helpen voor zover in hun vermogen ligt. God heeft alle schepselen geschapen, opdat Zijn goedheid bekend worde. Zo moeten Zijn schepselen aan Zijn goedheid dienstbaar zijn.⁶

Calvijn antwoordt in zijn catechismus op de vraag: Wat is het belangrijkste doel van het mensenleven? Dat is het kennen van God. Waarom dan, zo wordt doorgevraagd? Omdat God ons geschapen en in de wereld gezet heeft om in ons verheerlijkt te worden. En het is zeker recht en billijk, dat ons leven, waarvan Hij de oorsprong en het beginsel is, tot Zijn verheerlijking gewijd wordt.⁷ Alles is dan gericht op de eer en verheerlijking van God.

In die lijn zou ook veel te noemen zijn uit het erfgoed van de Nadere Reformatie, dat zullen we vanwege de tijd nu niet nagaan.⁸

Afsluitend zouden we kunnen stellen:

Reformatorisch onderwijs is voluit christelijk onderwijs, dat wil zeggen de persoon en het werk van onze Heere Jezus Christus staan centraal als gave van God aan een verloren wereld. Door Gods Geest mag je de rijkdom in beginsel gaan ontdekken en dat stempelt heel je leven.

Nee, ik ga niet preken..., maar ik kan het niet laten afsluitend onze aandacht vooral op Jezus Christus te richten. Die jongeman van even dertig jaar Die Zijn leven gaf als rantsoen als losprijs. Zoon en Knecht! Niet gekomen om gediend te worden, maar om Zelf te dienen ... en hoe! Hij geeft ons 'hoger onderwijs' van blijvende waarde, voor nu en voor de grote Toekomst. Hij nodigt ons hartelijk en dringend op deze blijde dag: 'Neemt Mijn juk op u, en leert van Mij, dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart; en gij zult rust vinden voor uw zielen. Want Mijn juk is zacht, en Mijn last is licht.' (Matth. 11 de verzen 29 en 30).

Die rust in geloofsverbondenheid met onze Heere en Heiland is *de beste toerusting* om van harte te dienen in het onderwijs. In Christus liggen immers alle schatten der wijsheid en der kennis verborgen (Kol. 2 vers 3).

Ik dank u voor uw aandacht.

Apeldoorn, 18 juni 2010.

---

⁵ De uitgave ging vergezeld van een Franse vertaling '*Traité de l'amour du prochain*'. Zie bij voorbeeld de editie van Henry Strohl, Presses Universitaires de France, Paris 1949.

⁶ Een belangrijk citaat: 'Nämlich dass eine jede Kreatur mit dem, dass sie Gott gemacht und ihr gegeben hat, den andern allem zu Guten diene.' In dit verband wijst Bucer op Psalm 145 : 9.

⁷ Oeuvres de Calvin, *Le Catéchisme de Jean Calvin, suivie de...* Editions 'Je Sers' Paris 1934, 19, 20. Vgl. *Stemmen uit Genève...*, *Bundel V*, De Gereformeerde Bibliotheek te Meeuwen (N.-Br.) 1968, 374.

⁸ Voor enkele lijnen met betrekking tot het onderwijs, zie o.a.: T.M. Hofman, 'Het eigene van de Nadere Reformatie in Nederland: de wortels van de drieslag kerk, gezin en onderwijs', in: A. Moerkerken e.a., *Johannes Hoornbeeck, Reformatorisch onderwijs en de schat der eeuwen*, Uitgeverij De Groot Goudriaan-Kampen 2009, 63-88. Deze bijdrage gaat vooral aan de hand van de *Overdenkingen...* (1659) van Jod. van Lodensteyn in op de verhouding tussen waarheid/wetenschap enerzijds en vroomheid anderzijds en geeft op dit punt enkele aanzetten voor de huidige onderwijspraktijk.